

**Ida Bengmark och Ingrid Källström,
barnbibliotekarier på MTM,
Myndigheten för tillgängliga medier**

Foto: Sara Mac Key

Läsa på flera sätt

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, arbetar för att alla ska ha tillgång till litteratur och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar, oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning. Detta innebär bland annat att MTM anpassar litteratur till flera olika format, till exempel taktila bilderböcker, punktskriftsböcker, talböcker och e-textböcker. MTM:s produkter finns med som ett stöd genom hela livet. Det finns litteratur för olika åldrar och situationer. För barn och unga finns litteratur för nöjesläsning, både skönlitteratur och fakta-böcker.

I den här texten riktar vi oss till familjer med barn som har en syn- eller läsnedsättning. Vi vill samtidigt informera yrkesgrupper inom barnhälsovård, förskola och bibliotek.

Barn med syn- eller läsnedsättning

Ibland är det tydligt redan från när barnet är väldigt litet att det kommer att behöva anpassad litteratur. Detta gäller till exempel om barnet har en synnedsättning.

Barn kan dessutom behöva anpassad litteratur av andra orsaker än just en synnedsättning. Det kan vara att barnet har läs- och

skrivsvårigheter, som dyslexi, rörelsehinder eller hörselskada, en intellektuell funktionsnedsättning eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, som exempelvis autism eller adhd. Ofta märks behovet senare, när barnet själv börjar läsa eller börjar i skolan.

Stöd via syncentralen

Via syncentralerna kan familjer med barn som väntas bli punktskriftsläsare ta del av två stödpaket från MTM. Syftet med de båda paketen är att uppmuntra familjer att tillsammans närma sig punktskriften på ett enkelt och nyfikat sätt. Det första paketet kallas Punktkassen och är framtagen för att passa de allra yngsta barnens familjer. Den innehåller en enkel taktil bilderbok, Badutflykten, och information om punktskrift till föräldrarna och stödjer familjen i inlärandet av punktskrift. Att även föräldrarna lär sig att förstå punktskriften är nödvändigt för det lilla barnets inläring.

En naturlig fortsättning på Punktkassen är Punktväskan. Även den innehåller en taktil bilderbok, Vanten, med tillhörande taktil material som kan hjälpa barnet att öva upp sin taktila förmåga. Punktväskan innehåller också fördjupad information om punktskrift samt taktila lekmaterial som vuxna och barn kan använda tillsammans.

För barn och familjer som vill lära sig mer om hur taktila bilder fungerar finns materialpaketet Taktila bildlådan. Den innehåller information och lekfulla övningar och material för att tillsammans utforska taktil läsning och eget skapande.

Punktklubben

När barnet börjar närma sig skolåldern erbjuder MTM ytterligare stöd i barnets taktila utveckling. För barn mellan fem och tolv år erbjuder MTM Punktklubben. Medlemmarna i Punktklubben får varje termin ett par paket skickade till sig. Utskicken kan innehålla böcker, anpassade spel eller pyssel, taktila bilder, recept eller andra småsaker som kan vara kul. Medlemskapet kostar 150kr/läsår och barnet kan vara medlem tills det blir 12 år.

[Anmälan till Punktklubben](#)

Taktila böcker och annat material

MTM producerar en rad olika typer av tillgängliga böcker. Ambitionen är att barn- och ungdomslitteratur som finns tillgänglig och läses mycket på folk- och skolbibliotek också ska finnas i tillgängliga format. Majoriteten av böckerna produceras som talbok, där barnet kan lyssna och följa med i texten samtidigt. Många böcker produceras också som punktskriftsböcker, där läsaren beställer en utskrift i punktskrift, som sedan skickas hem till läsaren. För yngre barn som håller på att lära sig att läsa taktilt eller för punktskriftsläsande föräldrar finns dessutom en rad andra typer av anpassade böcker att ta del av.

Foto: Per Helgesson

Taktila bilderböcker

Med en taktil bilderbok får ett barn med synnedsättning möjlighet att uppleva och lära sig förstå bilder. I en taktil bilderbok är bilden inte den samma som i den tryckta originalboken. Bilden har förenklats och alla detaljer från originalbilden kanske inte är med. Den taktila bilden är uppbyggd av olika material som har olika struktur och färg. Texten är den samma som i originalboken och finns med både punktskrift och med tryckt text i storstil. Vissa av MTM:s taktila bilderböcker har även tecken som stöd. Även barn med andra typer av funktionsnedsättningar än synnedsättningar kan ha glädje av de taktila bilderböckerna.

MTM producerar även böcker med så kallade svällpappersbilder. Det är bilder som är gjorda av ett särskilt papper med bilder som med hjälp av värmebehandling höjer sig och

blir möjliga att läsa taktilt. Även här kan bilderna både förenklas och viktiga delar förstärkas. Olika strukturer och mönster hjälper barnet att läsa bilden. Svällpappersbilder används bland annat i faktaböcker för lite äldre barn.

Originalbok med interfolierad punktskrift

En interfolierad punktskriftsbok är en bok som en punktskriftsläsande vuxen läser för ett seende barn. Boken består av genomskinliga plastblad med punktskrift som finns mellan bokens tryckta sidor. Originalboken är nästan alltid en bilderbok. Förutom punktskrift innehåller de genomskinliga plastbladen också korta bildbeskrivningar,

Originalbok med inklistrad text

När en bok har väldigt lite text, som till exempel mycket enkla pekböcker, får boken en inklistrad remsa med punktskrift. Boken vänder sig till punktskriftsläsande vuxna som läser för seende barn.

Punktskriftsbok med originalbok på pärmens insida

Även detta är böcker som är avsedda för en punktskriftsläsande vuxen som läser för ett seende barn. De kan också läsas av barn med synnedsättning med hjälp av en seende vuxen. Den här varianten består av två böcker: en tryckt punktskriftsbok och originalboken. Ibland förekommer bildbeskrivningar och förlagan är ofta en bilderbok.

Punktskriftsbok för lästräning

Den här typen av bok innehåller både en punktskriftsbok, originalboken samt en inläsning av texten. Här tränar barnet genom att följa med i punktskriften medan det lyssnar. Lästräningböcker finns för både vuxna och barn.

Punktskriftsbok

En punktskriftsbok är en variant av en tryckt bok i punktskrift. Boken återges i sin helhet och innehåller ibland bildbeskrivningar. Både skön- och facklitteratur produceras som punktskrift. Det samma gäller litteratur som används vid högskolestudier.

Talböcker

En person med en funktionsnedsättning som gör det svårt att läsa tryckt text har rätt att låna talböcker. Skillnaden mellan en talbok och en ljudbok är juridisk och regleras i upphovsrättslagen. Anpassningen kan göras utan upphovsrättsinnehavarens tillstånd. Ljudboken däremot är en kommersiell produkt som produceras enligt vanliga upphovsrättsliga regler och som kan lånas eller köpas av alla.

MTM:s ambition är att barn som är i behov av anpassad litteratur ska ha tillgång till bra och populära böcker precis som alla andra barn.

Lättläst

MTM ger även ut material på lätt svenska via LL-förlaget och i form av nyhetstidningen 8 sidor, som finns i flera olika format. Du hittar både lättlästa böcker och 8 sidor på ditt bibliotek. 8 sidor används även på många skolor. Du kan också läsa den digitalt på webben eller i 8 sidor-appen på din telefon.

Barnets framtida läsning

MTM tillgängliggör skönlitteratur och facklitteratur för både barn och vuxna. Det gör att barnet genom hela livet kan hitta de böcker hen behöver eller vill läsa, via MTM:s digitala bibliotek Legimus. Det är alltså inte ett fysiskt bibliotek som du kan besöka, utan i stället kan du låna och läsa böcker via hemsidan eller appen. För att få tillgång till Legimus, där du hittar både punktskriftsböcker och talböcker, kontaktar man som både barn och vuxen sitt närmsta folkbibliotek. Barn kan dessutom få hjälp med att bli registrerade via skolbiblioteket. Biblioteket ansvarar för att hjälpa dig att komma igång med Legimus på det sätt som passar just dig och ditt barn. Se ditt bibliotek som en vän, som kan hjälpa dig när det gäller läsning för ditt barn och dig själv. Ofta erbjuder biblioteken också aktiviteter och program för olika åldrar.

Skolbiblioteket hjälper barn att komma igång med läsning av skön- och facklitteratur i Legimus. Anpassade läromedel ansvarar Specialpedagogiska myndigheten för.

Foto: Sara Mac Key

Förälder med läs- eller synnedsättning

För den som själv har en läs eller synnedsättning kan det vara svårt att läsa för och tillsammans med sitt barn.

Om du som förälder behöver anpassad litteratur kan du få tillgång till Legimus och allt material som finns där. Ditt närmsta folkbibliotek kan hjälpa dig att komma igång.

I Legimus finns gott om böcker som du och ditt barn kan upptäcka tillsammans. Det

viktigaste är att barnet inte lämnas ensamt med ansvaret för sin läsning, utan att du som förälder är närvarande och delaktig. Då kan exempelvis godnattsagan bli en upplevelse som ni delar med varandra och kan samtala om. Barnbibliotekarien på ditt lokala bibliotek kan lätt hjälpa dig att hitta böcker som passar, och hjälpa dig och ditt barn att komma igång med läsningen.

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, är en statlig myndighet som verkar för att alla ska ha tillgång till litteratur och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar, oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning. MTM producerar talböcker och punktskriftsböcker för barn, unga och vuxna med läsnedsättning och arbetar främjande kring läsning av dessa produkter.

På MTM finns LL-förlaget som ger ut lättlästa böcker för ungdomar och vuxna.

MTM ger även ut 8 Sidor, en nyhetstidning på lättläst svenska. Den finns både på webben och som papperstidning.

Bokstart

Kulturrådet har regeringens uppdrag att främja läsning och stimulera små barns språkutveckling. Bokstart är en nationell satsning som vänder sig till föräldrar och vuxna i barns närhet. www.bokstart.se

KULTURRÅDET

Statens kulturråd, Box 27215, 102 53 Stockholm
Telefon: 08 519 264 00, www.kulturradet.se